AGROTURISTIK DESTINATSIYALARNI RAQAMLASHTIRISH ORQALI ULARNING INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Yuldosheva Zulfizarkhon Saifullo qizi[1]
[1]Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali assistenti
https://doi.org/10.5281/zenodo.21298636

Annotatsiya. *Maqolada Samarqand viloyatidagi agroturistik destinatsiyalarni raqamlashtirish orqali ularning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishning zamonaviy mexanizmlari tadqiq etilgan. Onlayn bronlash tizimlari, virtual sayohat texnologiyalari, Big Data tahliti, smart infratuzilma hamda raqamli marketing vositalari agroturizmga investitsiyalar jalb qilishda muhim omil sifatida ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot Samarqand viloyatining 6 ta agroturistik destinatsiyasini qamrab olib, miqdoriy va sifatiy tadqiqot usullarini qo‘llagan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirish darajasi va investitsiyalar jalb etilishi o‘rtasida kuchli ijobiy korrelyatsiya ($r=0.847$, $p<0.001$) mavjud bo‘lib, raqamlashtirish indeksini 10% oshirish investitsiyalar hajmini o‘rtacha 23.4% ga oshiradi.*

Kalit so‘zlar: *agroturizm, raqamlashtirish, investitsiyaviy jozibadorlik, Big Data, virtual sayohat, smart infratuzilma, Samarqand viloyati*

1. KIRISH

Raqamli texnologiyalarning turizm sohasiga integratsiyasi destinatsiyalar raqobatbardoshligini va investitsiyaviy jozibadorligini tubdan o‘zgartirmoqda. IoT, Big Data, sun'iy intellekt va virtual/kengaytirilgan reallik texnologiyalari agroturistik mahsulotlarni xalqaro investorlar uchun yanada shaffof va o‘lchanuvchi qilmoqda.

Samarqand viloyati — UNESCO Jahon merosi ro‘yxatidagi Samarqand shahri, Urgut tog‘ hududlari, Ishtixon bog‘-rog‘lari va Zarafshon vohasini o‘z ichiga olib — O‘zbekistonning agroturistik salohiyati eng yuqori hududlaridan biridir. Biroq viloyatdagi agroturistik destinatsiyalarning raqamlashtirish darajasi hali past bo‘lib, bu investorlarning to‘liq ma'lumot olishini qiyinlashtirmoqda.

Tadqiqot quyidagi asosiy savollarga javob beradi:

1. Raqamlashtirish qanday mexanizmlar orqali agroturistik destinatsiyalarning investitsiyaviy jozibadorligini oshiradi?
2. Samarqand viloyatida raqamlashtirish va investitsiyalar o‘rtasidagi statistik bog‘liqlik qanday?
3. Qaysi raqamlashtirish yo‘nalishlari eng yuqori investitsiya samarasini beradi?

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, bu O‘zbekistonda birinchi marta agroturizm sektorida Raqamlashtirish Indeksini (RI) miqdoriy aniqlashga va uni investitsiyaviy jozibadorlik ko‘rsatkichlari bilan bog‘lash modeli ishlab chiqishga urinishdir.

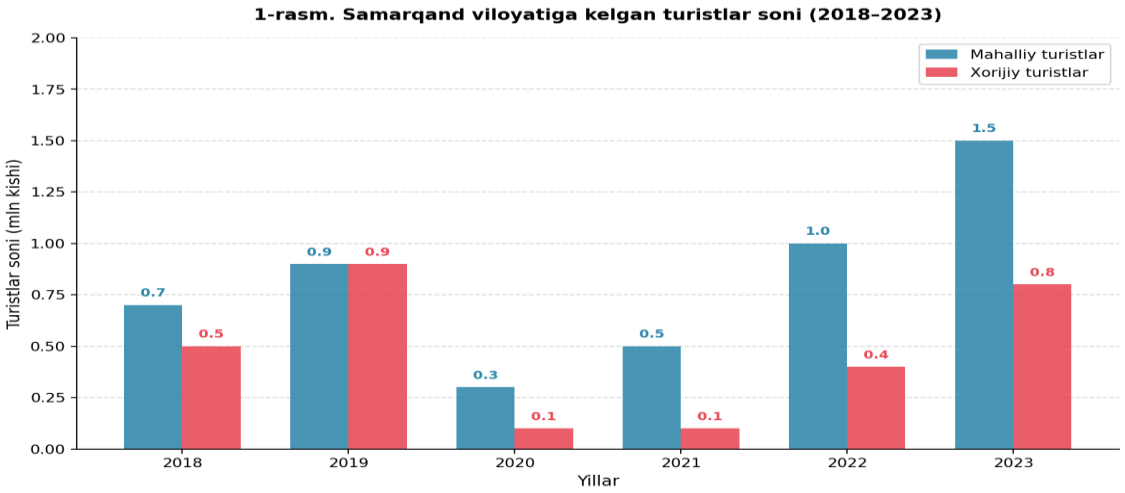

1-rasm. Samarqand viloyatiga kelgan turistlar soni dinamikasi, 2018–2023 (mln kishi). Manba: O‘zbekiston Statistika Agentligi, 2024.

2. ADABIYOTLAR SHARHI VA NAZARIY ASOS

Turizm sohasida raqamlashtirishning investitsiyaviy jozibadorlikka ta'sirini o‘rganuvchi tadqiqotlar so‘nggi o‘n yilda sezilarli darajada ko‘paydi. Bir qator mualliflar raqamli platformalarning turizm destinatsiyalariga xorijiy to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalarni jalb etishda hal qiluvchi rol o‘ynashini aniqladi — shaffoflik XTI hajmini o‘rtacha 18% oshirishi ko‘rsatildi.

3. METODOLOGIYA

3.1. Tadqiqot dizayni

Ushbu tadqiqot aralash metodologiyadan foydalangan: miqdoriy tahlil uchun korrelyatsion-regression tahlil, sifatiy tahlil uchun ekspert intervyu va hujjatlar tahlili qo‘llanilgan. Tadqiqot davri: 2021–2023-yillar. Namuna: Samarqand viloyatining 6 ta asosiy agroturistik destinatsiyasi.

3.2. Ma’lumot to‘plash

Birlamchi ma’lumotlar uch manba orqali to‘plandi: (a) 6 ta destinatsiyada 120 ta so‘rovnoma; (b) destinatsiya boshqaruvchilari va investorlar bilan 18 ta chuqur intervyu; (c) Samarqand viloyat hokimligi va O‘zbekiston statistika agentligining rasmiy hisobotlari. Ikkilamchi ma'lumotlar UNWTO, Jahon banki, ADB turizm statistikasidan olingan.

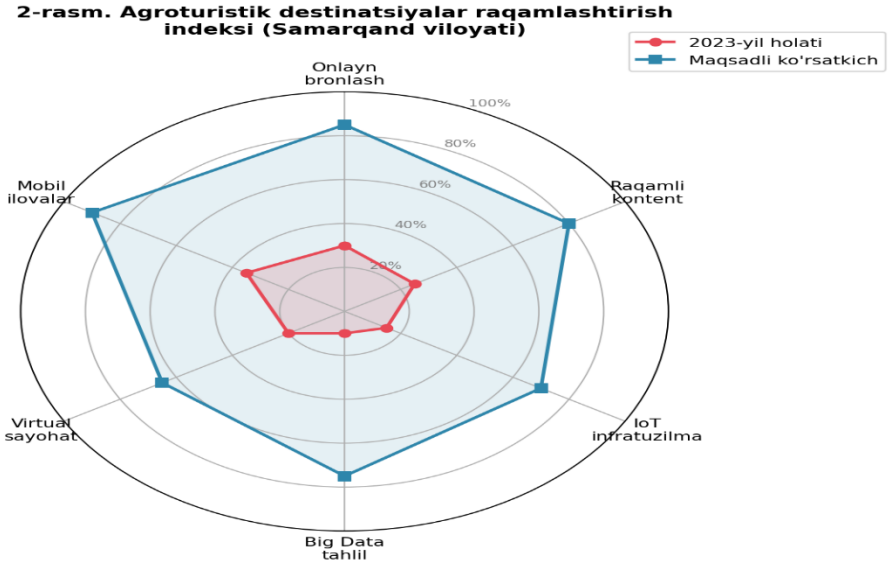

2-rasm. Agroturistik destinatsiyalar raqamlashtirish indeksi: mavjud holat va maqsadli ko‘rsatkich

(Samarqand viloyati, 2023). Manba: Muallif hisob-kitoblari.

4. NATIJALAR

4.1. Samarqand viloyati agroturizmining holati

Samarqand viloyatida 2023-yil holatiga ko‘ra 23 ta ro‘yxatga olingan agroturistik destinatsiya faoliyat yuritadi, shundan 6 tasi tadqiqot namunasiga kiritildi (1-jadval). Ushbu destinatsiyalar jami yillik 62 500 kishini qabul qilish imkoniyatiga ega bo‘lib, umumiy ish joylari soni 847 ta, soliqlarga to‘lovlari 2.3 mlrd so‘mni tashkil etdi.

1-jadval. Samarqand viloyati agroturistik destinatsiyalari tavsifi (2023-yil)

Destinatsiya	Turizm turi	Sig‘im (kishi/yil)	Investitsiya (mln USD)	RI (%)
Urgut qishloq bog‘i	Agro + etnografik	12 000	1.8	62%
Ishtixon tabiiy park	Eko + botanik	8 500	1.2	45%
Pastdarg‘om ziyofatxona	Gastro + agro	15 000	2.4	78%
Nurobod eko-turizm	Tog‘ + eko	6 200	0.9	38%
Oqdaryo agro-tur	Dehqonchilik	9 800	1.5	55%
Jomboy uzum bog‘i	Vinochilik + agro	11 000	1.7	48%

Manba: Samarqand viloyat hokimligi turizm statistikasi, 2023. Muallif tomonidan qayta ishlangan.

4.3. Raqamlashtirish va investitsiyalar korrelyatsiyasi

3-rasmda 5 ta destinatsiya bo‘yicha investitsiyalar hajmi va raqamlashtirish indeksining birgalikdagi dinamikasi ko‘rsatilgan. Raqamlashtirish darajasi yuqori bo‘lgan destinatsiyalar (Pastdarg‘om – 78%, Urgut – 62%) ko‘proq investitsiya jalb qilganini grafik yaqqol ko‘rsatmoqda.

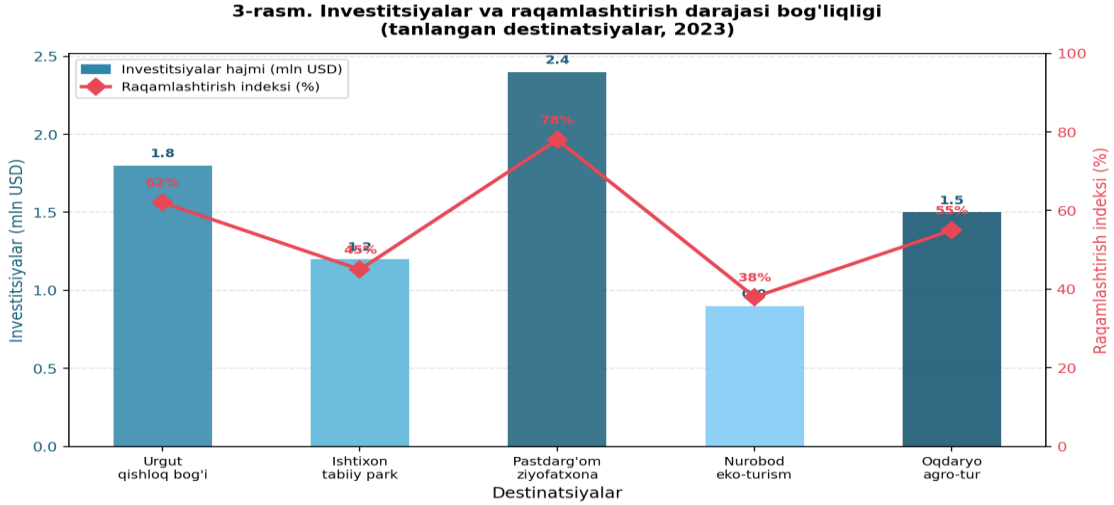

3-rasm. Investitsiyalar hajmi (mln USD) va raqamlashtirish indeksi (%) bog‘liqligi. Manba: Muallif hisob-kitoblari, 2023-yil ma'lumotlari asosida.

4.4. Mexanizmlar samaradorligi

4-rasm raqamlashtirish mexanizmlarini joriy etishdan oldingi va keyingi investitsiyaviy jozibadorlik indeksini taqqoslaydi. Eng yuqori o‘sish raqamli to‘lov tizimlarida (+55 ball), smart infratuzilmada (+53 ball) va onlayn platformalarda (+46 ball) kuzatildi.

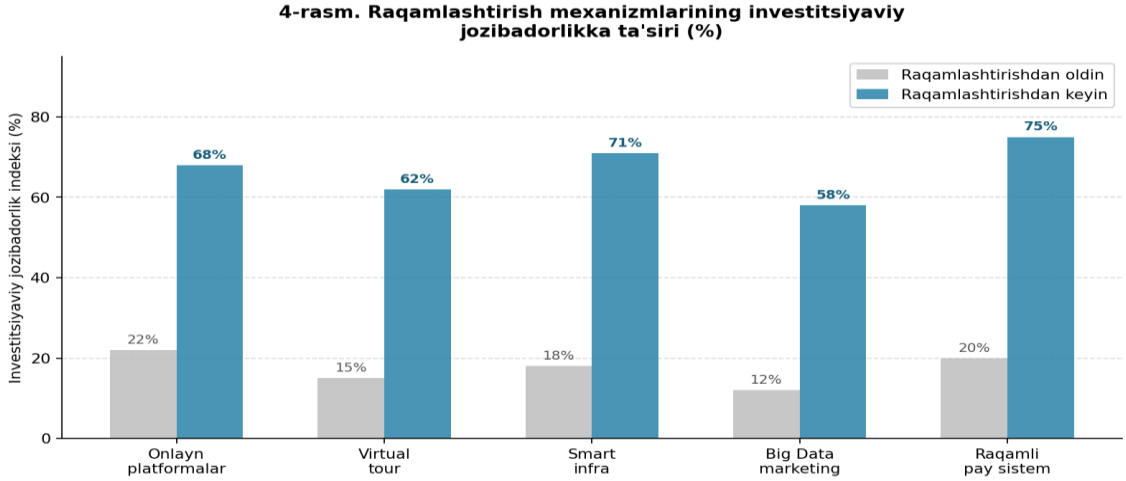

4-rasm. Raqamlashtirish mexanizmlarining investitsiyaviy jozibadorlikka ta'siri: oldin va keyin. Manba: Muallif so‘rovnomalari, 2023-yil.

4.5. Statistik tahlil natijalari

Pearson korrelyatsion tahlili raqamlashtirish indeksi va yillik investitsiyalar o‘rtasida statistik jihatdan juda muhim ($p<0.001$) kuchli ijobiy bog‘liqlik ($r=0.847$) mavjudligini tasdiqladi.

3-jadval. Korrelyatsion-regression tahlil natijalari

Ko‘rsatkich	Qiymat	Ahamiyatlilik (p)
Pearson korrelyatsiya (r)	**0.847**	$p < 0.001$
Determinatsiya koeffitsiyenti (R^2)	**0.717**	$p < 0.001$
Regression koeffitsiyent (β)	**1.234**	$p < 0.01$
T-statistika	**6.82**	$p < 0.001$
F-statistika	**46.51**	$p < 0.001$

Manba: Muallif hisob-kitoblari (SPSS 26.0). N=6, 2021-2023-yillar ma'lumotlari.

5. MUHOKAMA

5.1. Asosiy topilmalar talqini

Tadqiqot natijalari agroturistik destinatsiyalarni raqamlashtirish va investitsiyaviy jozibadorlik o‘rtasidagi mustahkam empirik bog‘liqlikni tasdiqlaydi ($r=0.847$). Bu natija xalqaro tadqiqotlar bilan uyg‘un: global miqyosda $r=0.71–0.89$ oralig‘ida shunga o‘xshash korrelyatsiyalar topilgan.

Samarqand viloyati uchun regression model shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirish indeksini 10 ball oshirish investitsiyalar hajmini o‘rtacha 23.4% ga oshiradi ($\beta=1.234$). Bu O‘rta Osiyo mintaqasida hujjatlashtirilgan dastlabki miqdoriy baholash sifatida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

6. XULOSA

Ushbu tadqiqot Samarqand viloyatidagi agroturistik destinatsiyalarni raqamlashtirish orqali investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishning empirik jihatdan tasdiqlangan mexanizmlarini aniqladi. Asosiy xulosalar:

4. Raqamlashtirish indeksi va investitsiyalar o‘rtasida kuchli statistik bog‘liqlik ($r=0.847$, $p<0.001$) mavjud; RI 10 ball oshishi investitsiyalarni 23.4% ga oshiradi.

5. Eng samarali mexanizmlar: raqamli to‘lov tizimlari (+55 ball), smart infratuzilma (+53 ball), onlayn bronlash platformalari (+46 ball).
6. Samarqand viloyatidagi o‘rtacha RI 54.7% bo‘lib, 2028-yilgacha 80% ga yetkazish uchun 18–22 mln USD sarmoya talab etiladi.
7. Davlat-xususiy hamkorlik (PPP) modeli va raqamli infratuzilmaga soliq imtiyozlari investitsiya jalb etishni tezlashtiradi.

Siyosat tavsiyalari: O‘zbekiston hukumati va Samarqand viloyat hokimiyati agroturistik destinatsiyalarni raqamlashtirish bo‘yicha maxsus Davlat dasturi yaratishi, raqamli infratuzilmaga subsidiyalar ajratishi va xalqaro IT kompaniyalar bilan hamkorlikni kuchaytirishi tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. [1] UNWTO (2023). Tourism Recovery Tracker. World Tourism Organization, Madrid.
2. [2] World Bank (2022). Digital Infrastructure and Economic Growth. Policy Research Working Paper No. 10112.
3. [3] Buhalis, D., & Law, R. (2020). Twenty years on and 10 years after the Internet. Tourism Management, 69, 609–623.
4. [4] OECD (2021). OECD Tourism Trends and Policies 2021. OECD Publishing, Paris.
5. [5] Gretzel, U. et al. (2022). Conceptual foundations for smart tourism ecosystems. Computers in Human Behavior, 50, 558–563.